



L'Alzina

Navàs

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Sector nord-est del terme municipal. Parròquia de Sant Cugat del Racó.
Emplaçament	Ctra de Viver (BV-4235) al km 3,3 camí direcció sud i seguir les indicacions dels rètols cap a l'Estruch. Poc abans d'arribar a aquesta masia camí direcció NW que passa per les ruïnes de St Pere de l'Alou. Seguir el camí en direcció oest 1 km aprox.
Alçada:	500

Coordenades:

Latitud:	41.91738
Longitud:	1.82032
UTM Est (X):	402175
UTM Nord (Y):	4641276

Classificació

Número de fitxa	08141 - 359
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Edifici
Estil / època:	Medieval Modern Contemporani
Segle	XIV-XX
Estat de conservació	Bo
Protecció	Legal
Tipus de protecció:	BPU
Observacions protecció:	Pla Especial Urbanístic de Protecció del patrimoni i catàleg de béns arquitectònics, històrics i ambientals de Navàs (Bages), 2018, amb el núm. 41.EA. Nivell 2. Conservació. Nivell 4. Ambiental / Nivell 6. AEA. Pla Especial Urbanístic del Catàleg de Masies i Cases rurals en Sòl no urbanitzable de Navàs, aprovat el 2012, amb el núm. 83.
Data aprovació:	dc., 20/02/2019 - 12:00
Accés	Fàcil
Ús actual:	Residencial - productiu

Titularitat	Privada
Titular:	08140A007000210000IP
Fitxes associades:	
Cova del Lladre	
Cova del Lladre (llegenda)	
Autoria de la fitxa	Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa:	dt., 06/07/2021 - 16:24

Descripció

Masia de dimensions mitjanes, d'origen medieval, transformada al segle XVI en un casal de característiques senyoriales fortificat amb una torre. Es troba emplaçada en un contrafort del Serrat de Sant Pere. Consta d'un cos residencial de planta rectangular (amb Planta baixa més un pis i golfes) que té adossada la torre i un cobert corresponent a una tina a l'angle nord-oest, així com una gran pallissa més al nord. Així mateix, a l'angle sud-est té adossat un cos fet amb totxo de recent construcció que inclou una segona torre. Aquesta part, construïda on abans hi havia hagut una porxada ben integrada, desmereix en certa mesura l'harmonia del conjunt.

La part corresponent al segle XVI, d'una gran qualitat arquitectònica, es caracteritza per un parament obrat amb carreus de tamany mitjà, perfectament regulars i disposats en filades. Això inclou el cos residencial antic, la torre i, tal vegada, també la pallissa. El portal principal es troba a llevant. És adovellat i té al seu damunt una finestra emmarcada amb pedra carejada. Però la façana més interessant és la de migdia, que consta de dues finestres (la de la dreta transformada posteriorment en balcó) més una galeria d'arc únic a la planta superior, avui parcialment tapiada. Sobre la llinda de la finestra esquerra hi ha el gravat d'un rostre humà amb un coll de roba que recorda la indumentària renaixentista, i a la llinda dreta la inscripció "I H S MARIA 1595". Segons Maria Estruch, el cap podria fer al·lusió al fet que la casa hagués exercit com a hostel amb servei de prostitució inclòs. A la façana de ponent s'hi observa un tram de mur fet amb uns carreus diferents, força més grossos i allargats. Sembla que es tracta d'una reforma posterior, quan la casa es va dotar d'una capella que estava situada en aquesta part, a l'interior.

L'altre element interessant és la torre, de planta quadrada i dividida en dos cossos mitjançant una cornisa de contorn arrodonit. Consta de diverses finestres emmarcades amb pedra carejada i amb ampits motllurats i, a la cara nord, destaca una finestra més gran i rematada amb arc escarser. Sota la teulada, el ràfec és decorat amb dues línies de sanefes igual que a la resta de la casa. La torre no té cap porta exterior i s'hi accedia per una porta interior, actualment tapiada.

La pallissa és de grans dimensions i sembla una obra també força antiga, tal vegada del mateix segle XVI o potser una mica posterior. És feta amb un aparell de carreus semblant al que trobem a la casa, i s'hi accedeix per un bonic portal adovellat a la cara nord.

Observacions:

Inscripció en una llinda a la façana sud: IHS MARIA 1595

Inscripció en una llinda de la façana oest: IHS [MARIA 15..]

Informació facilitada per Maria Estruch i Jordi Corominas Ros

Història

Aquest mas és d'origen medieval i ja s'esmenta en un llevador de censos del monestir de Serrateix del 1370 on hi apareixen diversos masos del municipi. A la zona de Sant Cugat es fa referència a “Sotsina” (l'Alzina) l'any 1312 i “Llorens”, avui anomenada l'Espinalt (1362).

Pel que es pot observar, al segle XVI (1595 segons una llanda) la masia es va reconstruir gairebé de nou i quedà transformada en un casal de característiques senyorials, amb la torre adossada. Cal dir que era un dels moments àlgids del bandolerisme a Catalunya, i això explicaria la presència de la torre. D'altra banda, una tradició que explica la família que hi resideix diu que la casa havia pertangut a un baró. No n'hi ha cap prova documental però, sigui com sigui, cal pensar que el propietari havia de ser d'estatus elevat.

Una altra llegenda vinculada a l'Alzina és la de la Cova del Lladre. Aquesta és una cova artificial situada prop d'on hi ha les ruïnes de l'església de Sant Pere de l'Alou. La llegenda diu que s'hi amagava un lladre de camí ral que vivia amb el seu germà a la masia de l'Alzina, i que en aquesta època la masia feia d'hostal. La contalla es basa en alguns elements reals, com el pas d'un camí ral que comunicava el Berguedà amb el Bages per aquesta zona central, passant o bé per Castelladral o bé per Sant Cugat del Racó. Segons un mapa de 1914, però, el camí passava força més a ponent de l'Alzina, pel Serrat de Sant Cugat. Tanmateix, no es pot descartar que antigament fes un recorregut més oriental. Sobre l'existència de l'hostal no n'hi ha cap evidència documental, però sí una prova indirecta. Segons l'estudiosa de la cultura popular Maria Estruch, el relleu d'un cap en una de les finestres podria ser indicador del fet que en aquest hipotètic hostal s'hi oferia un “servei complet”; és a dir, incloent-hi servei de prostitució, cosa que no era gens estranya en molts hostals de camí ral. Segons Estruch, la presència a l'exterior d'alguns bordells antics d'un cap o d'una figura era un senyal en aquest sentit.

No coneixem notícies més concretes de l'Alzina fins al segle XIX. En el nomenclàtor de masies de la província de Barcelona dels anys 1861-1862 apareix anomenada com “Can Alsina de Sant Cugat”. Hi consta que és una “Alquería (casa de labor)”, que estava situada a 5 km del nucli de l'ajuntament de Castelladral. Tenia un edifici habitat constantment, de dues plantes. Ja entrat el segle XX va adquirir aquesta masia Josep Corominas Gusart. Més recentment, Jordi Corominas Ros, actual propietari i nét de l'anterior, hi va construir la part residencial nova.

Bibliografia

BADIA, J.M. (1988). “Navàs”. *Història del Bages*, Volum II. Edicions Parcir. Manresa, p. 163.

CAIXAL, ÀLVAR; VILAMALA, Imma i altres (2018). *Pla Especial Urbanístic de protecció del patrimoni i catàleg de béns arquitectònics, històrics i ambientals de Navàs (Bages)*. Ajuntament de Navàs. Fitxa 41.EA

ESTRUCH, Maria. “Un indret amb llegenda: la Cova del Lladre de Sant Cugat del Racó”, *Arrels* (blog d'interent).

PIÑERO, J. (1994). Inventari del Patrimoni Arquitectònic i Històric de Navàs. Ajuntament de Navàs. Fitxa núm. RU. 54.

Enllaços d'interès:

[Blog de Maria Estruch "Arrels"](#)





